

OKÉNKO

D O F A R N O S T I

VYDÁVÁ FARNOST SV. VÁCLAVA V LETOHRADĚ

Ročník XXIX

Prosinec 2020

číslo 12

Bohatství nedávej mi, Pane.
Nechci být nikým oslaven.
Dej, ať do kroků mých vane
volnosti vítr každý den.
A popřej, co mi dávno patří:
Mít právo s každým promluvit,
mít právo o všem přemýšlet,
sám sebe nikdy nezradit
a před nikým se nehrbit.
Pak skončím boj a skloním štít.
Mé srdce povolej si tam
blíž k předkům mým a ke hvězdám.

modlitba afrických křesťanů

Verejně činné osoby by se měly chovat tak, jak to učíme pětileté děti. Mluvit pravdu, za chyby se omlouvat, za správným si stát, nevymlouvat se a nesvalovat vinu na druhé.

Dana Drábová

Nikdy nedosáhneš svého cíle, když budeš zastavovat a házet kameny po každém psu, který štěká.

Úvodem

Už čtvrtý měsíc jsou Bělorusové dožadující se demokracie bití a vězněni. My nevzdorujeme jen pandemii, ale i silným tlakům proti nezávislé ČT, BIS, nespravedlivému čerpání dotací z EU pro Agrofert a zakrývání viníka otravy ryb v Bečvě.

V 90. letech jsme začali obnovovat zdevastované domy, firmy, statky, kostely, instituce, úřady ... Nějakou dobu nás neslo nadšení ze svobody, ale už nám nezbylo mnoho sil na podstatné, na obnovu svobody, spravedlnosti a demokracie. Teď nám hrozí, že se vedle ekonomické obnovy vrhneme do toho, co jsme nemohli - do bezhlavého setkávání s druhými, do zábavy a požitků. Ještě máme čas si promyslet, co je podstatné a čemu se věnovat. Je příjemné být bohatý, ale nedostává-li se nám času na sebe, na rodinu a duchovní život, chřadneme. Koronavirus nám připomněl naši smrtelnost.

S jako výbavou vstoupíme před boží Tvář? Touha je důležitá, ale bez moudrosti a získaných dovedností má prázdné ruce.

/v

„ANNO DOMINI“

„Léta Páně“ - tak je v Hekrově Slovníku cizích slov vysvětlen latinský termín ze starých nápisů a zápisů. Dnes je to „rok našeho letopočtu“. Kristus se vytratil z evropského povědomí; jen křesťané vědí, že naše roky se počítají od jeho narození. Ale jeho stopy jsou všude tam, kde je co hodnotného: Charta OSN, charta lidských práv, péče o děti, o nemocné, opuštěné, právo na vzdělání, na spravedlnost, mírové aktivity, pomoc rozvojovým zemím atd. Když slyšíte houkání záchranky, vzpomeňte si prosím hned na příběh Milosrdného Samaritána (Lukáš 10,30-37). V působení každé ušlechtilé duše je „anonymně“ Kristus, i když ona sama o tom neví: „Co jste komukoliv udělali dobrého, udělali jste mně samému“, čteme u Mt 25,40. Tak je Kristus stále nejen v našem letopočtu, ale i jistým způsobem v naší civilizaci. Proto právem slaví Vánoce všichni.

Jan Rybář

Četl jsem úsloví: „Pokárej moudrého, bude tě mít rád“. Buďme vděční těm, kdo nás slušně upozorní na naše chyby a přešlapy. Pokud se tomu postavíme čelem, bude ve světě lépe.

Václav Malý, biskup

Humor není smát se, ale lépe vědět.

Vladislav Vančura

VZPOMÍNÁME ...

„Podívej, maminko, jak velké a šikovné kluky už máme! Jsou skvělí, i když to se mnou nemají lehké ...“

Jak moc bych si přál, aby mohli vidět Tvůj laskavý a milující pohled a Tvůj úsměv, aby mohli slyšet Tvoji podporu a pochvalu, aby mohli cítit Tvé pohlazení a objetí ...“

„Tatí, nejsi ty smolař, když nejlepší žena tvého života je tady na hřbitově?“

„Samozřejmě, že mě to mrzí, hlavně kvůli vám, ale smolař rozhodně nejsem, protože mám vás dva.“

... a s těmi ženami třeba taky není všem dnům konec ...“

M. V.

Stále platí: „Řekmi mně, jaké knihy čteš, a já ti povím, jakým jsi člověkem“. Dnes také platí: „Podívám-li se na Fb, čemu dáváš svůj lajk, vidím, kým jsi“.

Agnieszky Hollandové, známé polské filmové režisérky, se kdosi ptal, jak se v Polsku žije její dceři, která je lesbička.

„Škoda, že katolické Polsko není křesťanské“, pravila.

Opravdovým zdrojem poznání je omyl.

Karel Čapek

SPÁT – NEBO BDÍT?

Když jsem pobýval za dávných časů v klášteře, dostávali jsme každý večer téma pro ranní rozjímání. Obvykle jen několik vět z Nového zákona, často pouze jen jednu větu. Bylo nám zdůrazněno, že evangelium je to nejčennější z Bible a že Kristus Pán také citoval ze Starého zákona obvykle jen jedinou větu, kterou vybral z jinak nezajímavého textu, aby upozornil věnovat pozornost každé větě z Bible. Evangelium 1. adventní neděle je také kratičké, ale snažme se z něj vydolovat co nejvíce.

V době ohrožení se v naší církvi zřetelněji ukazují dva druhy katolíků. Ti první, nejpočetnější, jsou věřící, kteří se radují z daru života a chtějí by si jej udržet co nejdéle: prosí za to, aby se jim nic zlého nepříhodilo, to znamená, nouze, nemoc, úraz, smrt... Co je čeká po smrti, věčný život, je jim hádanou, ale aspoň pojistkou, že to nebe bude také velkolepé, když už je to někdy velkolepé zde a nyní.

Ta druhá skupina jsou věřící, pro které víra není jen souhrn pravd z Bible, ani systém, který pomáhá ke slušnému prožití daného času, ale je to vztah. Martin Luther řekl, že na čem visí srdce, to je tvůj Bůh (nebo bůžek?). Oni tedy visí srdcem na Kristu. Ať jsem zdravý nebo nemocný, ať žiji krátce nebo déle, ať mne chválí nebo pomlouvají, ať jsem chudý nebo bohatý, ať jsem zdravý nebo nemocný, ať na mne přijde těžká zkouška nebo žádána, ať je kolem mne zmatek nebo pokoj, JÁ ZNÁM KRISTA!! Oni žijí v bezprostředním vědomí jeho přítomnosti. Když je to tak, nic jim nechybí... Takto mezi námi žijíce, nabízíme to i nám, i ostatním. Říká se jim mystici, nebo také „svatí“.... *Jan Rybář*

BŮH LEGRUTEM?

Legruti - v den odvedení na vojnu ozdobeni kytkou - chodili po vesnici s muzikou. Každý legrut si u svého domu nechal zahrát písničku. Muzikantům pak nalil sklenku kořalky. Nemáme podobné představy o modlení? Řekneme Bohu jeho oblíbenou modlitbu a čekáme, že nám ukápnou ze své štědrosti. Na jedné pražské synagoze je nápis: „Všichni jsme dětmi jednoho Otce“ (Mal 2:10). Dva tisíce let my, „křesťané“, říkáme Bohu: „Otče náš“.

K čemu nám to bylo? Co jsme se naučili? Do r. 1925 jsme v pogromech zavraždili 8 milionů židů. Každý národ, jako kukaččí mládě, vytlačuje některé lidi (židy, muslimy, homosexuály ...) z boží Nárůče.

České slovo modlitba nás upozorňuje, že naše modlitby mohou být řečí k modle - k falešnému obrazu Boha. A snahou o manipulaci s Bohem.

Boha k přízni přemlouvát nemusíme, je nám absolutně nakloněn. Se sebou potřebujeme hnout, sebe máme před Bohem přemlouvát, a prosit jej o pomoc, abychom rostli do jeho podoby. /v

VRAŤME SE KE SNŮM

– tak se jmenuje kniha rozhovorů Austena Ivereigha s římským biskupem Františkem

Ukázka z kaptoly: O „covidových“ situacích a trojí životní samotě.

Ve svém životě jsem prožil tři takřkajíc „Kvidové“ situace: nemoc, pobyt v Německu a Córdobě. Když jsem se v jedenadvaceti letech nakazil vážnou nemocí, poprvé jsem zakusil, co je to krajní mez, bolest a samota. Změnilo mi to životní souřadnice. Dlouhé měsíce jsem nevěděl, kdo jsem, zda zemřu anebo budu žít. Ani lékaři nevěděli, zda to zvládnou. Vzpomínám, že jsem jednoho dne objal svou matku a prosil ji, aby mi řekla, jestli umírám. V té době jsem navštěvoval druhý ročník diecézního semináře v Buenos Aires. Pamatuji si přesné datum - bylo to 13. srpna 1957. Do nemocnice mne odvezl prefekt semináře, který si všiml, že nemám běžnou chřipku, léčitelnou aspirinem. Nejprve mi odsáli půldruhého litru tekutiny z jedné plíce a pak jsem dlouze zápasil ve stavu mezi životem a smrtí. V listopadu mi operativně odstranili horní lalok pravé plíce. Ze zkušenosti proto vím, jak se cítí nemocní s koronavirem, kteří bojují o dech za pomoci ventilátoru.

Z těch dnů si u c h o v á v á m zvláštní vzpomínky na dvě zdravotní sestry. První z nich, vrchní sálková sestra, byla dominikánská řeholnice, která před vysláním do Buenos Aires vyučovala v Athénách. Teprve později jsem pochopil, že právě ona po jednom lékařském vyšetření nařídila sestřičkám, aby mi zdvojnásobily dávky předepsaných léků - na základě penicilinu a streptomycinu - protože vzhledem ke své praktické zkušenosti pochopila, že umírám. Sestra Cornelia Caraglio mi tak zachránila život. Díky svému každodennímu kontaktu s nemocnými poznala možná lépe než lékař, co pacienti potřebují, a měla odvahu tuto zkušenost uplatnit. Druhá sestra, Michaela, učinila totéž, když mi bolest působila pravá muka. Potají mi podávala mimořádné dávky tišících prostředků, a to mimo běžný čas roznášky léků. Ačkoli jsou obě dvě - Cornelia i Michaela - již v nebi, zůstávám jejich trvalým dlužníkem. Bojovaly za mne

až do konce, dokud jsem se nezotavil. Naučily mne, co znamená užívat znalosti a dokázat je překročit, když je to výjimečně nezbytné. Z této zkušenosti jsem se naučil ještě něčemu jinému: nakolik je důležité vystříhat se laciné útěchy. Návštěvy, které za mnou chodily, ujišťovaly, že brzy mi bude dobře a už mne nebude nic bolet. Byly to hlouposti, prázdná slova, vyřčená v dobrém úmyslu, ale nikdy nezasáhla srdce. Naopak člověk, který se mne nejnítěrněji dotkl svým mlčením, byla jedna z žen, které poznamenaly můj život: sestra María Dolores Tortolo, učitelka katechismu, která mne připravila na první svaté přijímání. Přišla se na mne podívat, vzala mne za ruku, políbila mne a drahnou chvíli setrvala v tichu. Pak mi řekla: „Napodobuješ Ježíše“. Nebylo třeba, aby dodávala cokoli jiného. Její přítomnost a mlčení mne obdařily hlubokou útěchou. Po tomto zážitku jsem se rozhodl, že při návštěvách nemocných budu mluvit co možná nejméně. Vystačím si s tím, že je vezmu za ruku... [...]

Období, které jsem strávil v Německu roku 1986, bych mohl označit za „covidový“ exil. Byl to exil dobrovolný, protože jsem tam vyjel studovat jazyk a vyhledávat materiál k disertační práci, ale cítil jsem se jako ryba na suchu. Utíkal jsem na procházky k frankfurtskému hřbitovu, odkud jsem pozoroval, jak vzlétají a přistávají letadla. Stýskalo se mi po domově a chtěl jsem se vrátit. Pamatuji si na den, kdy Argentina vyhrála světové mistrovství. Zápas jsem neviděl a o vítězství jsem se dozvěděl z novin až další den.

V kurzu němčiny o tom nikdo nemluvil, ale když jedna japonská studentka napsala na tabuli „Ať žije Argentina“, všichni se začali smát. Vešla profesorka, přikázala smazat tabuli a tím se vše uzavřelo. Bylo to osamělé vítězství, protože nebylo s kým ho sdílet; zažil jsem samotu člověka, který nikam nepřísluší, a to jej odcizuje. Když tě vytrhnou z tvého prostoru a vsadí na místo, které neznáš, v tu chvíli si uvědomíš, o co jsi přišel. Vytržení z kořenů nicméně může přinést rovněž uzdravení či radikální proměnu. Tak to bylo s mým třetím „covidem“, když mne v letech 1990-1992 poslali do Córdoby. Příčinou tohoto pobytu byl můj předchozí způsob řízení v úřadech provinciála a rektora

ra. Nepochybně jsem udělal i něco dobrého, ale občas jsem byl velmi tvrdý. V Córdoba mi proto prokázali laskavost a měli pravdu. V tamním jezuitském domě jsem strávil jeden rok, deset měsíců a třináct dnů. Sloužil jsem mši svatou, zpovídal a poskytoval duchovní vedení, ale nikdy jsem nechodil ven, s výjimkou pohledávek na poštovním úřadě. Byla to jakási karanténa, izolace, jak jsme si ji v minulých měsících všichni prožili. Prospělo mi to a přivedlo k vyzrálému myšlení. Hodně jsem psal a modlil se. Až do té doby jsem v Tovaryšstvu vedl spořádaný život, určený nejprve posláním novicmistra, posléze vedením, když jsem byl roku 1973 jmenován provinciálem, až do roku 1986, kdy jsem zakončil mandát rektora. Zabydlel jsem se v tom životním stylu, a když mne poslali jako suplenta na místo, kde lišky dávají dobrou noc, byl to šok. Dosavadní zvyky, ustálené vzorce chování, postupem doby strnulé opěrné body se obrátily vnůveč, musel jsem se naučit žít zase od začátku a zároveň si znovu poskládat život.

Z dnešního pohledu mne na té době zaujalo trojí: za prvé, schopnost modlitby, která mi byla darována. Za druhé, pokušení, která jsem zakusil. A za třetí, což je nejpodivnější, že se mi tehdy dostalo do ruky sedmatřicet dílů „Dějin papežství“ od Ludwiga Pastora. Mohl jsem si zvolit nějakou zajímavější četbu, třeba nějaký román. Z místa, kde jsem dnes, se ptám, proč mi Bůh tehdy vnukl, abych si přečetl právě ono dílo. Fungovalo jako očkování, kterým si mne Pán připravoval. Když se totiž člověk seznámí s těmi dějinami, už toho není příliš, co by ho mohlo překvapit na dení v římské kúrii a dnešní církvi. Značně mi to posloužilo!

Córdobský „covid“ byl pravou očistou. Uspěl jsem k větší snášenlivosti, chápavosti a schopnosti odpouštět. Zanechal ve mně novou empatii vůči slabým a bezbranným lidem. A také trpělivost, velkou trpělivost, tedy dar pochopit, že důležité věci si žádají čas a že změna je ústrojná. Existují meze, v jejichž rámci máme jednat, a současně upírat zrak na obzor, jako to dělal Ježíš. Naučil jsem se, že je důležité spatřovat velké dílo v maličkostech a dávat pozor na drobnosti ve velkém celku. Bylo to období růstu v mnoha smyslech, jako když po radikálním řezu vypučí nové výhonky. Musím nicméně být ve střehu, protože když člověk napraví určité vady a hříchy, ďábel se vrací, jak říká Ježíš, a když zjistí, že dům „je vyčištěný a vyzdobený“ (Lk 11,25), přivere si sedm jiných duchů, horších, než je sám. Konce toho člověka jsou horší než začátky, říká Ježíš. Ve svém nynějším posláním vlády v církvi proto musím dbát na to, abych se nedopouštěl stejných chyb, jako když jsem byl řeholním představeným. [...]

Tolik k mým třem osobním „covidovým“ situacím. Naučil jsem se v nich, že hodně vytrpíš, ale pokud připustíš změnu, zlepšíš se. Pokud se naopak zabarikádujete, vyjdeš z nich horší, než jaký jsi byl předtím.

NADĚJE VÁNOC A SMYSL DOBRA

Ježíšovo narození je zásadní událostí lidských dějin, protože Bůh skrze svého Syna otevřel jejich novou závěrečnou kapitolu. To, že se něco zcela nového otevřelo, je klíčovým poselstvím Vánoc. Ano, začalo něco nečekaného, Bůh se stal „hmatatelnou“ součástí našeho světa, našich osobních příběhů. A to tak hmatatelnou, že se ztotožnil s lidským údělem v jeho výšinách i propastech, v jeho radostech i utrpeních, v přátelstvích i zradách, ve všem, co k lidskému životu bohudík i bohužel patří. Jediné, čím se Ježíš od nás odlišoval, byla neochvějná věrnost Bohu a poslání, jež ho přivedlo až k násilné smrti na kříži. To začalo už o Vánocích. Ježíš se narodil, aby vydal svědectví pravdě, totiž svědectví pravdě, totiž svědectví o Boží lásce k člověku.

Vidět za horizont

Narození každého dítěte přináší naději nového života, naději otevřeného osudu, v němž je ještě tolik možností. Ježíšovo narození přináší tuto naději nejen pro jeho vlastní život, nýbrž pro každého člověka, protože Ježíš je Božím Synem, je oním vyvoleným, který nabízí naději otevřenosti, naději nových možností, naději změny všem - každému člověku, ale i každému lidskému společenství. O Vánocích slavíme tuto naději, která se otvírá znova a znovu přes všechny problémy, jež nás obklopují. Není to naděje snadná, neboť od člověka vyžaduje, aby se jí chopil, a to bez ohledu na situaci. *Naděje, jak napsal Václav Havel, není přesvědčení, že něco dobře dopadne, ale jistota, že má něco smysl.* Naděje, kterou nám Bůh ve svém Synu nabízí, je jistotou, že život sám má smysl, že má smysl jít a angažovat se pro dobro, k němuž ve skutečnosti všichni tihneme - už proto, že jsme stvořeni k podobě Boží, jako jeho obraz.

Utápíme se v mnoha problémech (tím je nechci nijak bagatelizovat, protože jde o potíže často velmi závažné), neboť nám chybí naděje, schopnost překročit vlastní omezený horizont. Naděje je médiem, které nám umožní „vidět“ za horizont, přičemž vidění za horizont neznamená vidění do budoucnosti ve smyslu jasnovidného poznání výsledku. A neznamená ani jistotu úspěchu podle vlastních představ. Naděje, jak Václav Havel trefně vyjádřil, je spojena s vědomím smyslu, s důvěrou, že to, co konám já jako jednatel i jako společenství v úsilí o dobro, je smysluplné a dojde svého cíle - byť možná v úplně jiné formě, než si myslíme, že se mělo stát. Naděje znamená i odevzdání, vzdání se nároku na výsledek. Nebyly Ježíšovo narození, jeho život i smrt právě takovým aktem Boží naděje vůči člověku?

Tato Boží naděje začíná stvořením. A nám je nabízena jako cesta důvěry, že všechno dobré má smysl, že svět i život mají smysl (i když to tak vůbec nevypadá), protože za tím vším stojí Boží přítomnost, Boží láska, Boží síla.

Naší dnešní společnosti i církvi chybí ona nosná naděje, která propůjčuje křídla, aby se člověk dokázal přenést přes spoustu problémů a neutopil se v nich. Problémy jsou jednou z jistot našeho života, třebaže nevídanou: vždycky byly a v rámci tohoto pozemského času a našeho putování vždycky budou. Jak čteme v evangeliích, byly i v době Ježíšova narození. A jaké! Z hlediska politického to vůbec nebyla situace snadná: život pod cizí nadvládou, útlak. Z hlediska ekonomického o nic lepší: propast mezi bohatými a chudými se razantně začala prohlubovat, daně byly neúnosné, bída rostla. Z hlediska náboženského zase vzrůstající diferenciacie a polarizace náboženského života, kdy se konzervativci, nacionalisté, radikálové a fundamentalisté vůči sobě vymezovali, každý se svým nárokem na pravdu a spásu. Nic, co bychom dnes neznali. A do této nevhodné situace vstupuje Bůh se svým „projektem“ nové naděje pro všechny bez výjimky, pro chudé i bohaté, pro zbožné i ty na okraji, pro „kolaboranty“, nacionalisty, radikály, lhotejné a unavené, oportunisty... Zkrátka pro všechny. Vstupuje do lidských dějin jako bezmocné dítě bezvýznamných lidí, narozené na okraji, nikoliv jako schopný politik, vládce či vysoký náboženský činitel. Řeklo by se, že takový projekt nemá šanci na úspěch a musí nutně ztroskotat. Jenže ejhle, všechno je nakonec jinak. Ten bezmocný se stává mocným a onen ztroskotanec na kříži zachráncem všech.

Radost a světlo

Ve vánočních textech nechybějí ani výzvy k radosti a velebení Boha. V Lukášově evangeliu anděl zvěstuje pastýřům: *Nebojte se! Hle, zvěstují vám velikou radost pro všechny lidi. Dnes se vám ve městě Davidově narodil Spasitel - váš Mesiáš a Pán.* Radost je plodem důvěry a naděje. Skutečně se raduje pouze ten, kdo je schopen dát sebe sama k dispozici něčemu, co je více než on sám, kdo je schopen se ponořit do proudu života a nechtít být jeho mistrem.

Pastýři přijali poselství, které se vymykalo jejich chápání, protože neztratili naději na zázrak. Ani my nesmíme ztratit naději v Boha, který dělá věci nečekané, který za nás sice naše problémy řešit nebude, ale vždy je nám ochoten rozžehnout světlo, jít s námi. O Vánocích můžeme prožít něco z radosti pastýřů, kteří uvěřili v naplnění naděje a vydali se na cestu, aby vzdali chválu, velebili Boha a radovali se. V jejich životě se po návratu vlastně nic nezměnilo, dál se museli starat o svá stáda, zažívat nepohodu a náročnost svého povolání. Přesto bylo vše jinak - i pro ně. To nepochopí ten, kdo vidí jen vnějšek věci, kdo nemá naději v živého jednatel Boha, kdo vtělení, příchod Božího Syna na svět, ve svém životě nepovažuje za zázrak. Bůh k nám přichází, aby s námi sdílel náš život, aby nám byl co nejbližší. O vánočních svátcích slavíme právě tento moment, moment naší neoddelitelnosti od Boha. Lidé kolem nás to možná nevědí a nevidí, ale je tomu tak.

V Janově evangeliu se v Prologu mluví o tom, že temnota nepohltila světlo, jímž je Logos - Boží Syn. Z toho můžeme žít a jednat. Temnota zla nikdy nemůže pohltit světlo - ono ji teprve činí zřejmou a nám ukazuje cestu, po níž můžeme jít s jistotou a radostí, neboť toto světlo nikdy nepřestane svítit. Vánoce nám svými světly, radostí mohou tohle každý rok znovu připomenout. Máme se pro radovat, máme co nabízet tomuto světu v jeho soumrácném myšlení a vidění. Bůh nám ve svém Synu daruje sám sebe a na nás je, abychom jej „rodili“ jako radost a světlo pro tento svět.

Vánoce jsou svátky otevírajícími prostor pro nové a nečekané. Buďme na to připraveni a vydejme se do tohoto nového prostoru.

*Mireia Ryšková,
Perspektivy 12/2019*

DOVOLUJI BOHU, ABY MĚ MILOVAL?

„Obyvatelům temné země vzhází světlo“ (Iz 9,1). Kolem pastýřů, bdících za noci, se „rozzářila sláva Páně“ (Lk 2,9). V temné zemi zářilo z nebe světlo. Co je tímto světlem, které vzešlo v temnotách? Naznačuje to apoštol Pavel, který napsal: „Projevila se Boží dobrota,“ Boží milost, „která přináší spásu všem lidem“ (Tit 2,11), obestřela svět.

V Ježíši se Nejvyšší stal malíčkým. V Ježíši se Bůh stal Dítětem, aby se od nás dal obejmout. Přesto se můžeme dále ptát – proč svatý Pavel nazývá příchod Boha na svět „milostí“? Aby nám sdělil, že je zcela zdarma. Zatímco tady na zemi se zdá, že všechno se drží logiky, podle níž se dává s cílem obdržet, Boží lásku dojednat nelze. Neučinili jsme nic, abychom si ji zasloužili, a nebudeme ji nikdy moci oplatit. Vánoce připomínají, že Bůh miluje stále každého člověka, i toho nejhoršího.

Opravdu „veliká radost“ zvěstovaná této noci pastýřům patří „všemu lidu“. V pastýřích, kteří zajisté nebyli svatí, jsme přítomni i my se svými křehkostmi a slabostmi. Jako povolal je, povolává Bůh také nás.

Drazí bratři a sestry, co dělat, když stojíme před touto milostí? Jediné: přijmout ten dar. Bez výmluv, proč jsme se od něho nenechali milovat, neboť to, co se v životě nedaří, co v církvi nefunguje a co ve světě nejde, už nebude omluvou. Otázka Vánoc zní: „Dovoluji Bohu, aby mě miloval? Svěřuji se jeho lásce, která mě přichází spasit?“

Tak velký dar si zaslouhuje velikou vděčnost. Dnes je ten správný den, abychom přistoupili ke svatostánku nebo k betlému. Přijmeme dar, kterým je Ježíš, abychom se pak jako Ježíš stali darem. To je ten nejlepší způsob, jak změnit svět. Změníme se my, změní se církev. Změní se dějiny, když začneme snahou měnit nikoli druhé, nýbrž sami sebe tím, že ze svého života učiníme dar. Ukazuje nám to Ježíš této noci: nezměnil dějiny tím, že někoho přinutil, nebo silou slov, nýbrž darem své-

ho života. Nečekal, že se staneme dobrými, ale nezištně se daroval nám. Ani my nečekáme, až se bližní stane dobrým nebo až církev bude dokonalá. Začneme my. V tom spočívá přijetí daru milosti.

Jedna legenda praví, že pastýři, kteří přišli k jeskyni, přinesli různé dary. Všichni vynikali štědrostí, ale jeden z pastýřů byl tak chudý, že neměl, co by dal. A zatímco se všichni předháněli předkládáním darů, on stál zahanbeně stranou. Svatý Josef a Madona se během přijímání všech těch darů ocitli v nesnázi, zvláště Maria, která pečovala o Děťátko. Když tedy uviděli onoho pastýře s prázdnými rukama, pokynuli mu, aby přistoupil blíže, a dali mu do náruče Ježíše. Onen pastýř si uvědomil, že dostává, co si nezasloužil, největší dar dějin. Začal všem Ježíše ukazovat, nemohl si dar všech darů nechat pro sebe.

Drahý bratře, drahá sestro, zdají-li se ti tvoje ruce prázdné a srdce chudé na lásku, je tato noc tvoje. Projevila se Boží milost, aby zazářila v tvém životě. Přijmi ji, a zazáří v tobě světlo Vánoc.

František

Václav Konzal - zemřel 3. listopadu 2020. Po Sametové revoluci byl jmenován do překladatelské skupiny České liturgické komise při České biskupské konferenci. Tam působil necelé dva roky, na členství rezignoval 23. června 2004. Spolu s Bonaventurou Boušem a Miloslavem Mášou převedl do češtiny většinu dodnes užívaných liturgických textů. Je autorem mnoha překladů, studií a slovníkových hesel. Byl členem tajné skautské organizace a podílel se na činnosti skryté církve.

V. Konzal se narodil 13. prosince 1931 v Praze jako čtvrtý ze šesti dětí. V letech 1945-1948 studoval na soukromém gymnáziu redemptoristů v Libějovicích u Vodňan a poté absolvoval u redemptoristů roční noviciát. V roce 1949 nastoupil na klasické gymnázium v Českých Budějovicích, kde studoval až do dne komunistické likvidace klášterů (13. dubna 1950), kdy byl odvezen do koncentračního kláštera v Králíkách a později do koncentračního kláštera mladých v Hájku u Prahy. V letech 1951-1952 byl nasazen na nucené práce na přehradě Klíčava a v letech 1952-1953 pracoval jako stavební dělník na stavbě školy v Řeporyjích. Gymnázium dokončil v roce 1953, úspěšně složil maturitu a přijímací zkoušky na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Z kádrových důvodů nebyl připuštěn na studium klasické filologie, orientalistiky ani češtiny, byl však přijat ke studiu ruštiny a gruzínštiny. Teologii vystudoval soukromě v rámci skryté církve. Během studia v letech 1953-1958 se specializoval na starší fáze jazyka (staroslověnština, stará ruština). Po úspěšném dokončení studia absolvoval základní vojenskou službu (1958-1960). V letech 1960-1970 byl střídavě dvakrát půl roku bez práce. Zaměstnán byl

v dokumentaci Výzkumného ústavu mlýnského a pekárenského průmyslu a v dokumentaci v Geofyzikálním ústavu ČS AV. Od roku 1970 je vědeckým pracovníkem v oboru slovanské jazykovědy (paleoslovenistika) Slovanského ústavu AV ČR. V roce 1975 se oženil s Jiřinou Velkoborskou, klavírní pedagožkou.

Desetiletí redigoval vydávání čtyřsvazkového Slovníku jazyka staroslověnského. V roce 2005 vydal nejrozsáhlejší církevněslovanšskou písemnou památku „Čtyřicet homilií Řehoře Velikého na evangelia v českočirkevně-slovanském překladu.“ Za toto dílo, na kterém pracoval 15 let, obdržel v roce 2009 v

Biskup Václav Malý píše:

Václava Konzala jsem poznal jako bohoslovec na začátku 70. let, protože jsem se dobře znal s františkánem Bonaventurou Boušem, který byl jedním z členů překladatelské komise liturgických textů po II. vatikánském koncilu. Právě v bytě Bonaventury Boušeho v Praze na Starém městě se scházeli každé úterý Václav Konzal, P. Bouše a P. Máša, což byli vynikající muži, kteří si dávali záležet na tom, aby jejich překlady byly věcně správné a zároveň aby to byla krásná čeština. Každé úterý se tedy scházeli a pracovali velmi dlouho do noci, bez jakéhokoli požadavku na odměnu nebo honorář. A tam jsem poznal Václava Konzala jako člověka velmi pracovitého, člověka, který rozuměl humoru, člověka pokorného, který nedával najevo své veliké znalosti. V dalších letech jsme se občas scházeli v kruhu společných známých. Po roce 1989 Václav Konzal mohl samozřejmě plně rozvinout svoji činnost jazykovědce a zároveň se stal jedním z redaktorů časopisu Souvislosti. Velmi jsem si vážil toho, jak věcně dovedl pojednat o některých odborných záležitostech. Neužíval mnoha slov, nesoudil, neprojevoval nelibost, která by vedla k nenávisti vůči těm, kdo se neprojevovali vstřícně. Za to všechno jsem si tedy Václava Konzala vážil a vždy mi s ním bylo dobře.

Václav Konzal

DOPIS BISKUPOVI

Václav Konzal

Getsemany zveřejnily v letech 1990 - 1991 celkem deset podnětů Biskupské konferenci či jednotlivým biskupům. Až na jeden případ zůstaly bez odezvy. Jako ukázkou znovu otiskujeme dopis, který v roce 1990 poslal Václav Konzal Miloslavu Vlkovi tento dopis, v Getsemanech uveřejněný i v „anonymizované“ podobě v čísle 6 v roce 1991. Domníváme se, že podnes neztratil aktuálnost.

Vážený otče biskupe, milý Miloslavě!

Ještě před několika dny jsem měl v plánu být v sobotu mezi těmi, kdo se u svatého Mikuláše budou tísnit a modlit za nového muže na biskupském stolci, aby k Boží slávě a prospěchu věřících i nevěřících spravoval dědictví svého zvěčnělého předchůdce Valeriána Jirsíka. Protože však člověk zhusta nebývá pánem svého času, budu se za Tebe modlit jinde. ... Utěšuji se tím, že u vědomí břemene, jež na Tebe církev bude klást, beztoho nebudeš mít moc času a sil vnímat všechno a všechny kolem sebe, a tak Ti píšu pár věcí, jež mám na srdci.

Především tedy slib modlitby za pastýře církve v mých milovaných pošumavských končinách, odkud vzešly rody obou mých zemřelých rodičů a kde jsem strávil řadu krásných let života.

A hned potom příznání: Měl jsem z tvého jmenování strach (nic to nemění na pevně naději, že Tě povede Duch svatý po správných cestách) - jednak jsem znal některé Tvoje reakce v určitých situacích a nerozuměl jsem jim a nesouhlasil, jednak mám strach ze všech fokolarinů: i když se v úctě skláním před jejich obětavou horlivostí, nemohu ... nevidět u mnohých jejich tendenci měnit ideje v ideologii, a to ideologii konzervativní a nebezpečnou, jakoby vylepšující evangelium (doufám, že právě na svém odpovědném místě pocítíš, jak je důležité, aby pastýř církve nebyl jen uctíván a bezmezně respektován, ale aby měl také svoje rádce a „nepříjemné“ kritiky). Hned první důkaz „vanutí Ducha“ jsem v tomto mém strachu viděl v tom, že sis za generálního vikáře vyvolil Václava Dvořáka. Díky Bohu! A když už jsem u vyznání svého strachu: Bdi, prosím, aby se v dosahu Tvých služeb a pravomocí nenaplňoval můj pesimistický slogan posledních měsíců - „Přes čtyřicet let nás neúspěšně ničili komunisté, teď se úspěšně začínáme ničit sami“. Kéž Ti dá Bůh dokonalé sedmero darů, aby ... církev nebyla církví tvou ani církví Jana Pavla II., ale církví Kristovou: pokornou, svědčící, obětující se a milující všechny!

Vím, že času máš a budeš mít pramálo - a proto se omlouvám za dlouhé psaní, přesto bych Ti rád svěřil, co mě tíží v naší církvi v současné situaci:

1. Děsivé paralely v praktikách „církevní politiky“ s praktikami jistě partaje v nedávné

minulosti - a to od kurie až po domácí „mafiany a mafiánky“: ve jménu „Boží věci“ se ubližuje tolika lidem, že se člověk bezděky ocitá mezi apoštoly v Getsemanech a s úzkostí se ptá: „Pane, jaké bude znamení tvého příchodu?“

2. Druhému vatikánskému koncilu se utěšně odzvoňuje (Jan Pavel je osobnost, pastýř, charismatik a nevím co všechno, ale má na tom lví podíl, přestože rád dokumenty koncilu cituje - jakožto dokumenty kompromisu mají své rysy budoucnost otvírající i rysy retardační, a málem se už navazuje jenom na ty druhé - jak si např. vyložit apostolický výrok, že je třeba vykládat tyto dokumenty ve světle Vaticanu prvního?! Promiň mi tu úzkost, ale právě reviduji překlad Frossardových dialogů a Janem Pavlem a musím říci, že přes řadu krásných míst, které mi pomohly papeže trochu pochopit, je má úzkost oprávněná. ... O domácích zkušenostech raději promlčím. Ale jednu prosbu k Tvě biskupské milosti mám: Pracuj na tom, aby se alespoň s třicetiletým zpožděním stalo Vaticanum secundum předmětem známosti a zdrojem práce a života.

3. Církev je tam, kde je společenství v Kristu. Uplynulá doba takových společenství vybudovala (i za Tvě spolupráce) mnoho a diabolické StB přesně cítilo, jaké nebezpečí hrozí silám tmy od této „tajné církve“. Doba se zajisté změnila a řadě lidí, i těch vlivných a mocných, se zdá, že nadešel čas všechno a všechny „zapojit do oficiálních struktur“. Nepochybuji o tom, že navázání na hierarchickou strukturu církve je u těchto společenství nutným znamením jejich katolicity (a vím, že se vyskytly různé excesy - stejně jako se vyskytly případy ohavných osočování a těžkých ublížení i ze strany lidí, kde by to člověk naprosto nečekal). Rovněž ovšem vím, jak mocně na nás v mládí působilo „Staveniště Evropy“ abbé Perrlina - jak dávno před koncilem to bylo! - a všichni dobře víme, že obroda farních struktur není jedinou cestou evangelizace (a leckde ani není možná) a nevidět tuto skutečnost znamená přehlížet „znamení doby“. Po trpké životní zkušenosti likvidace několika takových společenství v Kristu, do nichž jsem patřil, Tě proto zapřísahám: Nedopouštěj takové hříchy!

4. Jsem si jist, že už teď miluješ své kněze. Starej se, prosím, o jejich teologické vzdělávání! Je někdy opravdu těžké najít v plácání slovo Boží, a přitom jsou tak plní dobré vůle (někdy ovšem i autoritářství a sebevědomí). Věnuj svou pastýřskou lásku i kněžím, kteří nevydrželi. Mám v rodině jednoho ženatého kněze (absolventa bratislavského semináře) a vím, jak trpí odloučením od církve. Jedna z věcí, které u Jana Pavla nechápu, je to, jak nechává tyto lidi celá léta trpět bez svátostí.

5. Také za laiky Tě prosím. Ať kněží přijímají jejich službu nikoli jako samozřejmost, ale

s vděčností a uznáním, ať obětavosti a lásky těchto pomocníků nezneužívají ...

6. Nejen jako pastýři, ale i jako členu biskupské konference Ti kladu na srdce péči o svátostný život církve. Dlouhá léta se zabývám liturgií a životem z ní - a zůstává mi rozum stát, jak málo poznamenal koncil naše prostředí v této věci. Jak málo kněžím vadí, že se oddělujeme od ostatních církví svou tradiční praxí. Jak zůstávají provozovateli bílé magie, místo aby přisluhovali svátostmi. Konkrétnosti jen některé a jen letmo: Křest, smíření, manželství - jako by to nebyla záležitost všech, ale individuální. Sociální rozměr hříchu se utajuje výlučně ve zpovědnicích - společná zpověď (třeba v adventu a postě) je něco méně hodnotného, ba podezřelého. Přijímání pod obojí zůstává namnoze výsadou privilegovaných (a to je nejen neekumenické, ale přímo proti přání našeho Pána), přijímání na ruku se nepovoluje, takže dospělí lidé jsou krmení jak nemluvnata, při eucharistické modlitbě se zpívají nejrůznější písně. Manželství: jsem přesvědčen, že se jím kněží málo zabývají (a vlastně, jak se jím mohou zabývat, když o něm vědí tak málo), jsem přesvědčen, že nerozlučitelnost manželství jako ideál je nutno držet se vši pevností - ale stávající praxi (hájenou i Janem Pavlem) zákazu eucharistie lidem, kteří žijí po rozvodu v dalším manželství řádným křesťanským životem, považuji za praxi nekřesťanskou, neježišovskou - a v kontrastu s trpěním kněžské služby kněží porušujících celibát za pokryteckou a pohoršlivou. Omlouvám se Ti, že na Tebe tak chrlím bolesti svého srdce - je to jen proto, že spoléhám na to, že budeš umět přispět ke změnám některých nedobrych jevů, že přinejmenším po vzoru našeho Pána dokážeš na sebe vzít odpovědnost za takové praktiky, které sice jsou v rozporu s tradičním chápáním nebo předpisy, ale rozhodně jsou podle srdce Ježíšova (jistě je třeba mít na mysli pavlovské „nepohoršování slabých“, ale láska je vynalézavá).

7. Last, but not least: Dělejte a dělejte něco pro ekumenismus! Jak má být svědectví církve svědectvím Kristu, když si už hezkých pár měsíců všichni hrajeme na svých písečkách? Myslím, že nám Pán dává šanci už poslední. Nevyužijeme-li ji, dá nám zahynout. V době, kdy se domlouvají už i Gorbačov s Bushem a černoši s bílými rasisty, je rozdělené křesťanstvo pohoršením. Nemohu-li podle církevní vrchnosti prožívat v interkomunii společenství těla a krve Páně třeba s takovým Rogerem Schützem, mám pocit, že se děje něco antikristovského. ...

Přijmi, prosím, s mými modlitbami i tato slova plná úzkosti. A samozřejmě přání, aby Tě neopouštěl Boží Duch, aby při Tvém stolci stála i stolice moudrosti, aby k Tobě byli kněží upřímní a otevření, aby na celou diecézi kanulo Boží požehnání.

Tvůj Václav

AKTUALITY

ZÁPIS Z PASTORAČNÍ RADY 19. 11. 2020

Omluveni: J. Čanda, V. Marek.

1. Červená středa: 25. 11., možnost návštěvy kostela na Kunčicích, krátká modlitba, od 18:00 hodin, skupinky po 20 lidech, zajistí kostelník, navštívení L. Majvald.
2. 1. neděle adventní 29. 11., možnost žehnání věnců v letohradském kostele od 8:30-10:30 hodin při podávání eucharistie.
3. 5. 12. Adventní duchovní obnova na faře, p. Kolovratník, 20 lidí přítomno, můžete se hlásit u p. faráře J. Roušara.
4. 5. 12., v předvečer svátku sv. Mikuláše děti mohou navštívit od 16:30 – 19:30 hodin orlický kostel, kde dostanou balíček, balíčky zajistí J. Skalická, organizaci počtů zajišťují kostelníci.
5. Bohoslužby o Vánocích: pravděpodobný povolený počet bude 30 lidí, pan farář je ochoten sloužit ve svátky 2 mše svaté, lidé se budou hlásit telefonicky u pana faráře, dořešíme na pastorační radě 10. 12., další informace v pořadu bohoslužeb, možnost přenosů, uvidí se po adventní duchovní obnově.
6. Putování k jesličkám: 26. 12. budou otevřeny všechny kostely ve farnosti od 15:00–18:00 hodin (kromě kaple v Rotneku, kde není betlém). Službu zajistí: Letohrad P. Hoffmann, Lukavice M. Hoffmann, Orlice H. Jurenková, Kunčice M. Brandejsová, Mistrovice V. Kozel. Pozvánku do Letohradského zpravodaje zajistí M. Hoffmann.
7. Sbirka pro A. Tymrovou, v procesu, odesláni žádosti do nadací, L. Kotyzová Charita Letohrad.
8. Tříkrálová sbírka bude probíhat online, virtuální kasička, tříkrálový průvod se konat nebude.

Zapsala M. Novotná

BOHOSLUŽBY O LETOŠNÍCH VÁNOCÍCH

Bohoslužby o letošních Vánocích proběhnou patrně s omezeními, která jsou dána pandemickou situací v naší zemi. Počet účastníků bude omezen na předpokládaný počet 30, což se pochopitelně ještě může změnit. Protože se tak všichni nebudeme moci společně sejít a oslavit Ježíšovo narození, nabízíme farníkům možnost alespoň jednou za vánoční svátky navštívit bohoslužbu. Bude potřeba se nahlásit telefonicky u pana faráře, který vám sdělí, zda je na onu bohoslužbu ještě dost volných míst nebo vám nabídne možnost být zapsán na jiný den. Pořad vánočních bohoslužeb bude upřesněn před Vánoce. Věřím, že i přes tato omezení Vánoce pěkně prožijeme.

Josef Roušar

POZVÁNKA NA SVATOŠTĚPÁNSKÝ VEČER BETLÉMŮ

Letošní zvláštní rok nás připravil o možnost pozvat vás na tradiční štěpánské Zpívání u jeslí. Připravili jsme pro vás aktivitu, kterou nám snad situace umožní: Svatoštěpánský večer betlémů. Můžete se od 15. do 19. hod. projít po našem malebném městě a navštívit letohradský, orlický i kunčický kostel a prohlédnout si všechny místní betlémy. Připojí se i kostely v Lukavici, Mistrovicích i v Šedivci. Chtěli bychom vám zpřijemnit letošní Vánoce možností neformálního potkávání se na procházce a u betlémů, abychom se takto netradičně mohli podílet na vánoční atmosféře v našem městě a okolních vsích.

K letošním Vánocům vám přejeme hlavně hodně zdraví a příležitost bezpečně se potkat se svými nejbližšími. Mysleme na všechny, kdo se cítí osamělí a současná situace jim brání jejich osamělost překonat. Do nového roku vám kromě zdraví přejeme také sílu postavit se k jeho výzvám s radostí ze života a s vděčností za každý prožitý okamžik.

Za pastorační radu: Jana Andrášová

PROSINEC VE STREETU

Taušlova 714, Letohrad

Tel. č.: 731 420 344

Facebook: NZDM Street-Letohrad

Čt 3. 12. ČOKOLÁDA PRO ZAHŘÁTÍ
Máš rád/a čokoládu? Doraz za námi do klubu a zpřijemni si den horkou čokoládou.

Út 8. 12. PEČENÍ PERNÍČKŮ
Ještě nemáš napečeno? S námi to můžeš rychle napravit. Přijď a zvládneme to společně.

Út 15. 12. ZDOBENÍ PERNÍČKŮ
Tentokrát si perníčky ozdobíme. Popust' uzdu tvé fantazii a vytvoř si originální perníček.

**Čt 17. 12. VÝROBA VÁNOČNÍCH
JMENOVEK**

Baví Tě vyrábět? A chtěl by si dárky ozdobit nevšední jmenovkou? Přijď za námi do Streetu si jednu takovou vyrobit.

Po 21. 12. VÁNOČNÍ POSEZENÍ
Ukončení tohoto roku s posezením, vánočním cukrovím a prodlouženou otevírací dobou do 19. hodin.

22. 12. 2020 – 1. 1. 2021 ZAVŘENO
Budeme se na Vás těšit v pondělí 4. 1. 2021

Téma měsíce:

SILVESTROVSKÁ PŘEDSEVZETÍ
Končí rok a většina z nás si dává předsevzetí do nového roku. Dělaš to taky tak? Jaká to jsou? Kolik z nich dodržíš? Přijď si s námi o tom pokecat nebo nás i inspirovat.

Do Nového roku Vám přejeme hodně štěstí, zdraví, lásky, spokojenosti, úspěchů a budete se těšit opět v roce 2021.

ZPRÁVY Z CHARITY

TŘÍKRÁLOVÁ SBÍRKA 2021

*Na začátku ledna proběhne tradiční Tříkrálová sbírka pořádaná Charitou ČR. Její vý-
těžek je určen především na podporu charit-
ních služeb v našem regionu.*

6. ledna slavíme svátek „Zjevení Páně“ neboli „Tří králů“ a připomínáme si příchod tří mudrců do Betléma, kam se přišli poklonit narozenému Ježíškovi. Na tuto tradici navázala i Tříkrálová sbírka Charity ČR. 21. ročník této sbírky bude mimořádný, protože i doba je mimořádná. Poprvé v historii bude možné přispět na práci Charit i do virtuální kasičky. Malí koledníci totiž možná v lednu k našim dveřím nepřijdou a nezaspívají „štěstí, zdraví vinšujem vám...“ Přesto ale můžeme, když se rozhlédneme kolem sebe, zažít pocit vzájemnosti, solidarity a radosti a právě to je největším posláním sbírky: zapojení se do řetězu lidské souznělosti a možnost přispět prostřednictvím organizací Charit potřebným.

„Člověk je bohatý tím, co učinil pro druhé.“ J. W. Goethe
Služby Oblastní charity využívají mladí i staří - lidé čelící nemocem, zdravotním potížím, samotě či chudobě. Také stabilní rodina je základní životní jistota každého člověka a právě podpora rodiny je jedním z hlavních cílů činnosti zdejší Charity. I v tomto ročníku Tříkrálové sbírky podpoří dárci tyto charitní služby na Orlickoústecku:

- Sociálně terapeutické dílny
- Domácí hospicovou péče
- Pečovatelské služby
- Rodinná centra
- Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- Občanskou poradnu
- Zařízení pro osoby bez přístřeší
- Dar na realizaci humanitárních projektů v zahraničí
- Přímou pomoc lidem v nouzi

V roce 2020 se v orlickoústeckém okrese vybralo 3.194.346 Kč. 65% výtěžku se vrátilo do našeho regionu a využilo zejména v Charitních pečovatelských službách, Sociálně aktivizační službě pro rodiny s dětmi, dále v Rodinném centru Mozaika a Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Street, jejichž cílem je posílení základních funkcí rodiny, prevence problémů v rodině, sociálního vyloučení nebo pomoc při začleňování dětí do kolektivu. Další podíly byly určeny na projekty Diecézní charity HK (15%), na zahraniční humanitární fond Charity ČR (10%), na režii Tříkrálové sbírky (5%) a projekty Charity ČR (5%).

Bližší regionální informace k TS a k činnosti Oblastní charity naleznete na www.uo.charita.cz a v časopise Charitní aktuality,

kteřý budou rozdávat koledníci.
Obecné informace k Tříkrálové sbírce najde-
te na www.trikralovasbirka.cz

Tříkrálová sbírka (TS) je největší celostátní dobrovolnická akce, Charita ČR je pověřena její organizací. Oficiální veřejná sbírka je řádně povolena Magistrátem Města Prahy. Pokladničky jsou pečetěny a rozpečetovány za přítomnosti zástupce obecních/městských úřadů a zástupců Charity (asistentů TS). O každé pokladničce a jejím obsahu je veden úřední záznam (výčetkový list). Veškerá dokumentace je po sbírce uložena na Diecézní charitě Hradec Králové. Výtěžek TS je rozdělen dle schválených záměrů použití. Každá skupinka koledníků TS má u sebe za pečetěnou pokladničku se znakem Charity ČR, průkaz vedoucího skupinky, na kterém je číslo shodné s číslem pokladničky, a občanský průkaz, kterým se v případě potřeby prokazuje.

ADOPCE NA DÁLKU

Letohradská farnost ve spolupráci s Oblastní charitou jsou už devatenáct let zapojeny do projektu Diecézní charity Hradec Králové - Adopce na dálku, který podporuje vzdělání chudých indických dětí z oblastí Belgaum a Bangalore.

Za tu dobu lidé z Letohradu a okolí umožnili kompletní školní docházku cca třiceti dětem. Z některých se stali učitelé, lékaři, technici a pomáhají své zemi na cestě za lepším životem.

Peníze do tohoto projektu se každoročně vybírají v kostelních sbírkách v letohradské farnosti a přispívá i několik individuálních dárců. V současné době jsou ale kostely uzavřeny.

Pokud by vám byl projekt Adopce na dálku sympatický a chtěli byste do něj přispět, můžete tak učinit do pokladničky, která je do konce února 2021 umístěna na správním středisku Oblastní charity v Letohradě, Na Kopečku 356, v přízemní kanceláři Půjčovny kompenzačních pomůcek. Druhou možností je převod na transparentní účet **FIO 2001238933/2010, VS 911011**.

Roční náklady na studium jednoho dítěte jsou 6.500 Kč, z této částky je dítěti hrazeno školné, školní pomůcky, školní brašna a uniforma, cestovní výdaje, strava, základní zdravotní péče a tábor. Letohradská farnost v součinnosti s Charitou podporují momentálně dvanáct dětí.

Všechny s námi udržují písemný kontakt, posílají vysvědčení a pozdravy.

Připojujeme jeden z dopisů od dětí:

Můj milý sponzore,
Jmenuji se John Fernandes a píši tenhle dopis, abych poděkoval za vaši lásku a starost, kterou prokazujete skrze podporu mého vzdělání.

CHCI SE STÁT HOSPICOVOU SESTROU

Adéla Jedličková je dvacetiletá slečna z Kunvaldu, která spolu s rodinou doprovázela svou prababičku ke konci života. Sama je zdravotní sestra, takže péče o pacienta jí nebyla cizí. Zkušenost odchodu blízkého člověka ze života ji ale ovlivnila natolik, že se rozhodla stát hospicovou sestrou. Dnes pracuje na celý úvazek v rychnovské nemocnici a vedle toho ještě dálkově studuje tříletý obor „dětská sestra“ v Brně.

Můžete říci něco o prababičce a její nemoci?

Babičku jsme měli doma sedm let. Byla soběstačná, ale po třech letech se jí to začalo plést - najednou nevěděla, kde je záchod nebo kuchyně. Letos v zimě se její stav hodně zhoršil, nepoznávala už návštěvy, a začátkem března se nepostavila na nohy. Jednoho dne babičku odvezla záchranka s tím, že má žlučnickové kameny. Já jsem v tu dobu studovala střední zdravotní školu v Ústí, takže jsem za ní chodila v rámci praxe i přes zákaz návštěv. Pouštěla jsem jí pohádky, volali jsme jí přes videohovory. Ale nebylo to s ní dobré. Nakonec byla na vlastní žádost propuštěna domů. Půjčili jsme si elektrickou polohovací postel z Charity. Doma to chvíli šlo, ale pak dostala velké bolesti. Sestřičky z domácí péče v Žamberku, které k ní jezdily, nám řekly o možnosti domácího hospice. A protože jsme nechtěli, aby babička šla do nemocnice, druhý den jsme oslovili Domáci hospic Alfa-Omega.

Kolik vás doma na péči bylo?

Já se sestrou, maminka a nejkrásnější vztah měla babička s mým šestiletým bratrem. Narodil se, když bylo babičce 80 let, a byla na něj hodně fixovaná. Od malička byli spolu, starala se o něj, byli to nejlepší kamarádi. A když babička onemocněla, začal se starat bratr o babičku - ukazoval jí, kam má jít, byl u ní, povídal si spolu. Nejdřív chodila za ruku ona s ním, pak on s ní...

Studium je pro mě těžké, ale baví mě kreslení. Mým koníčkem je kreslení a rybaření. Můj oblíbený předmět je Hindí. Po ukončení 10. třídy budu studovat další školu.

Vždycky se za vás a vaši rodinu modlím. Ať Bůh dá a vy zůstanete v bezpečí v době koronaviru.

Ještě jednou vám chci poděkovat za vaši pomoc a podporu v mém studiu a vaši lásku. Děkuji.

Váš oddaný John Fernandes

Markéta Drmotová

Co pro vás hospicové sestry znamenaly?

Velkou oporou. Všechno nám vysvětlily, a hlavně pomohly babičce od bolesti. Jezdily k nám asi týden, babička zemřela 20. března. Když skonala, volali jsme sestřičkám, které do hodiny přijely, přestože byly na druhém konci okresu. Pomohly nám se vším, co bylo nutné po smrti udělat. My jsme se o babičku starali, jak jsme uměli nejlépe, ale když přijely sestřičky a promluvily na nás, to byl pro nás balzám a povzbuzení. Pomáhaly nám hlavně psychicky, protože tato situace je pro rodinu, která vyprovází svého blízkého, velmi náročná.

Co vám hospic nabídl vedle zdravotnické péče?

Sestřičky nám poradily možnost návštěvy pana faráře. Na babičce totiž bylo vidět, že by už ráda odešla, ale stále jí něco drželo tady, volala neznámá jména, volala maminku... Asi měla v sobě nějaké zranění, neodpuštěné křivdy, nevíme... I když se s ní přišli rozloučit všichni z rodiny, stále nemohla odejít, stále se trápila bolestmi fyzicky, a asi i psychicky... Souhlasili jsme tedy s touto nabídkou, a přijel k nám pan farář Keller z Horní Čermné. Nejdřív promluvil s námi, pak zůstal sám s babičkou a modlil se s ní. Jeho návštěva nás všechny uklidnila. Pomohlo to...

Jak bral odchod prababičky malý bratr, když na ni byl tak upnutý?

Překvapivě dobře, ale opět nám v tom pomohly sestřičky z hospice. Viděli jsme, že smrt je blízko, ale nevěděli jsme, jak mu to říct. Sestřičky nám poradily, ať mu nic neřekneme, ať s ním mluvíme na jeho úrovni, ale

pravdivě. Tehdy jsme mu řekli, že babička brzo odejde, že už tu nebude. Ale že se z ní stane hvězdička, a bude pořád s ním. Brácha to tehdy nemohl vůbec pochopit, hrozně brečel. Ale vybrečel se z toho. Za dva dny babička zemřela. Těsně před smrtí šel k ní, dal jí pusu a řekl: „Ahoj babi, mám tě rád“. Když babička zemřela, šel ji pohladit. Zvládl to nejlíp z nás všech. Stále na babičku myslí, ale pochopil to a přijal.

Čím vás tedy tato rodinná zkušenost oslovila natolik, že se chcete stát hospicovou sestrou?

Zažila jsem umírání dvou babiček. Obě chtě-

ly zemřít doma. Té první babičce se to nepodařilo, trápila se v nemocnici na přístrojích. Pořád chtěla domů, ale nešlo to. Této babičce se to podařilo. Také v nemocnici brečela, že chce domů. Myslím, že zemřít doma je pro lidi velmi důležité. Možná ani nedokážeme vysvětlit přesně proč, dokud sami v té situaci nebudeme. Je to důležité pro pacienta i pro jeho rodinu. Je důležité, aby lidé netrpěli bolestí, aby byli v klidu, aby si narovnali rodinné vztahy... A v tom všem nás doprovází právě hospic. Pomáhají nám tohle všechno zvládnout. A já bych to do budoucna chtěla dělat také, protože to má smysl. /M

Letos se naší farnosti podařilo dokončit výměnu všech vnějších kamenů soklu ambitu Svatojánské kaple na Kopečku. Vybouraný materiál posloužil k vybudování parkoviště za kaplí. Terén za kaplí byl pěkně upraven. Příští rok snad opravu ambitů dokončíme. Na kostele sv. Václava se podařila oprava další části fasády. Příští rok budeme pokračovat. Mj. bude v barvách vyveden erb Vitanovských. Děkujeme za granty Min. kultury, za pomoc města a Pardubického kraje. /V

VÁNOČNÍ POZDRAV

To strašení, že letos nebudou Vánoce, se mi vůbec nelíbí. Kalendář nezměníme, podle něj Vánoce budou. Jde jen o to, jaké si je uděláme.

Budeme ve vleku líbivých obrázků, co zahlcují televizi i veškerý tisk a nutí uvažovat o tom, zda jsem in, když právě tuto mastičku, přístroj, udělátko, model, nekoupím? Sousedka už to vlastní, a co já? Někdy je tak těžké tomu tlaku odolat! Ale ten hřejivý pocit, když rozum zvítězí nad módní chtivostí! Těším se na Vánoce. Věřím tomu, že se jako rodina sejdeme. A plánuju, jak po bytě rozložit stará alba a nad obrázky budeme vzpomínat, kde jsme ztratili pádla k lodí, kde syn utopil v řece milovaného a jako oko v hlavě opatrovaného angličáka, kde se nám líbilo, kde jsme promokli a kde nám ujel vlak.

Třeba se konečně dozvím i utajované příhody z dob dospívání mých dětí, které se v aktuálním čase maminkám nesdělují. A taky si trochu zmapuju, které a jaké vzpomínky z rodinného života a společných akcí, jež dávno vzaly za své, moje děti uchovávají.

Budou to jiné Vánoce. Místo balení, rozbalování a uklízení ozdobných papírů bude najednou čas na povídání. Tak málo spolu mluvíme, tak málo vzpomínáme, tak málo se staráme, aby se v síti vzpomínek uchovávala rodinná historie. Od té historie rodinné už je jen krůček k historii místa, v němž žijeme, snadněji se dá prolnout s dějinami, školní mládeží tak přezíranými.

Moc si přeju takové Vánoce mít.

A až přijde ta chvíle, kdy si každoročně opakujeme zázrak zrození něžného Jezulátka, chtěla bych vyprávět dětem i vnoučatům, jak jsme se na jejich příchod na svět těšili a současně se i báli, co všechno vykonala celá širá

ANEŽČINY DOBROTY

Hodně jsem řešila, jak kluky naučit správný skloňování zájmena já – tj. kdy se píše MĚ a kdy MNĚ. Pro část z nich jsou pády příliš abstraktně vzdálenou metajazykovou záležitostí, takže poučka 2., 4. Pád MĚ; 3., 6. MNĚ smysl moc nemá. A stejně tak pomůcka TE-BE vs. TOBĚ.

Zdalo se to jako nedosažitelná meta a já jsem začala zvažovat, jestli má vůbec smysl je tím trápít.

Přesto mně (TOBĚ) to nedalo a pořád jsem o tom přemýšlela. (Ne, kecám, pořád ne, nejdůležitější věc vesmíru to není, ale naučit jsem je to chtěla, to zas jo.)

A pak pomohl strýček Google. Poradil mi tak jednoduchou pecku, až se cítím trošku hloupě, že mě (TEBE) samotnou nenapadla.

To si prostě vezmete jakýkoli klučící jméno. Skvělý je na tom to, že v téhle třídě jsou samí kluci, takže jim stačilo zapamatovat si, že mají použít vždycky své vlastní jméno. (A navíc je teda hodně zaujalo, že holky ostrouhaly, u jejich jmen to totiž nefunguje.)

A to jméno pak jen dosadíte místo inkrimovaného tvaru zájmena já. Pokud napočítáte tři slabiky, napíšete MNĚ, pokud dvě, napíšete MĚ. U delšího jména to budou např. čtyři slabiky vs. tři slabiky, ale princip je pořád stejný.

Tzn.:

Viděl MĚ. (protože JANA – 2)

Dej to MNĚ. (protože JANOVÍ – 3)

Easy, isn't it?

Kluci to okamžitě pochopili a troufám si říct, že ve skloňování zájmena já jsou teď všichni opravdoví mistři, aniž by byli nuceni se neustále snažit určovat pády!

Jen Kuba s tím zpočátku trochu zápasil, než jsem zjistila drobnou chybu:

Viděl MĚ. (protože JAKUBA – 3)

Dej to MĚ. (protože JAKUBOJ – 3)

Princip ale pochopil, takže jsme si jen zopakovali rozdíl mezi spisovnou a nespisovnou češtinou, a už dobrý!

Udělal mi mně (ehm, JAKUBOVI) radost... /AN

rodina a přátelé a jak nelze najít ta správná slova pro pocity, které mne zaplavily, když jsem se jich, svých dětí, poprvé mohla dotknout.

Jsou to sny, sotva se splní, řeknete si.

Když ale takové sny a touhy mít nebudu, když se nepokusím je uskutečnit, zač bych jako nejstarší v rodině stála? Spojovat minulost se současností, vyprávět, připomínat, to je přece úkol, který teď mám.

Přeju vám, milí přátelé, krásné Vánoce. Bez nákupní horečky (stejně nám moc peněz nezbyvá), s imunitou vůči vtíravým reklamám, s touhou, být se svými blízkými zadobře. A když to náhodou vyjde, když nikomu nezaskočí kost, když se vám podaří společně si zazpívat koledy, ať máte čas si se svými blízkými hezky a vesele povídat. *Eva Novotná*

DOPISY ČTENÁŘŮ

Jedni ze snoubenců, kteří přijížděli na besedy snoubenci do Letohradu, mně opět píší.

Dělím se s Vámi o jejich dobrou zprávu. /V

Milý Václave,

srdečně Tebe a Janu zdravíme. Navazují volně na historickou komunikaci.

V neděli to bude 6 let (musel jsem to počítat dvakrát, jestli to je opravdu už tak dávno), co jsi nás oddával.

Minule (2017) jsem psal běžným tiskem, jak se nám daří, teď k tomu tučně doplňuji aktualizaci:

Od svatby té doby jsme stihli:

- téměř každý den si říct svatební slib - **to pořád držíme**

- téměř každý pátek poděkovat (nahlas a před Aničkou) Hospodinovi za manželku - **to pořád držíme, zkoušel jsem děkovat i před dětma (Sára 4 roky, Adam 1,33 roku), ale bylo to jen párkrát, většinou to je jen ve dvou (já a žena)**

- téměř každou středu si přečíst úryvky z Písma na neděli - **v tom poslední půlrok dost pokulháváme, většinou pracuju středy z domu a večer pak padnem a na čtení si už neuděláme čas**

- přečíst spolu několik knih (naposledy „Škola malého stromu“) - **ve společném čtení pokračujeme (naposledy od Váchy „Jízda v levém pruhu“)**

- vyřešit několik sporů (nikoliv kompromisem, ale buď podle sudých a lichých týdnů nebo podle pravidla „jednou ty, jednou já“) - **spory jsou, spíš je teď (bych řekl) řešíme podle manželáků tím okruhem sebevyjádření (vidím, myslím, cítím se, potřebuji, udělám). Hlavně se však držíme toho, aby slunce nezapadlo nad naším hněvem.**

- radovat se z narození dcery Sáry (nar. 6.8.2016) - **radovat se z narození syna Adama (25.4.2019) a na Vánoce 2020 byl mělo přibýt další dítko.**

- radovat se z toho, že můžeme přespávat na mlýně - **na mlýně nás to těší pořád. Práce s reálnými výsledky nás naplňuje. Teď dokončuji s otčím elektriku ve chlévě, pak nastoupí žena s pantáou a nahodí omítkou zdi a celý chlév vybilí.**

- naplánovat si životní restart - za 20 let v květnu 2037 chceme vyrazit pěšky do Compostely - **no, jo, už se nám to blíží. Já jsem si k tomuto datu naplánoval odchod do důchodu ve smyslu přechodu do druhé poloviny života (podle Rohrova „Pádu vzhůru“). Do té doby musím vybudovat nádobu a v druhé polovině jí budu plnit obsahem.**

K tomu bych přidal, že jsme za poslední 2 roky byly svědky mnoha rozchodů lidí (manželů) kolem nás. Chvillemi nás to dost vzalo. Jsme vděčný za to, že jsme byli 2018 na

manželákách. Letos to zrušili, rádi bychom jeli za rok.

Píšu Ti takto v poklidu večera. Děti už spí. Mám je teď 5 dní (chtěl jsem napsat „na starosti“, ale lépe by se hodilo „na radosti“) jen já. Na jednu stranu to je náročné, na druhou to je nekončící zdroj žasnutí (jakože já žasnu). Jak jsme stvoření, jak jsou ty děti úžasný. Vnímavé. A i jak se lusknutím prstu celá situace změní do válečné vřavy.

Anička je tyto dny v klášteře v Kolíně na kontemplativních exerciciích. Trochu se zklidnit a usebrat. Já jsem se už přihlásil na týdenní ignaciánské exercicie do Tuchoměřic, tak to bude pro mě něco nového a přemýšlím nad otázkou (otázkami), se kterými tam pojedou.

Když to půjde, rádi bychom se někdy na podzim za Tebou a Janou zastavili.

Zdraví J + A

Buďte jako lidé, kteří čekají na svého Pána.
(Lukáš 12, 36) *Marie Plotěná*

ADVENTNÍ

Schvácená babička v Tesku vláčí plné tašky hraček. Tank pro Kubíka, samopal pro Pavlíka, bábinku pro Simonku, hrací skříňku pro Lucinku. Made in China. Lapá po dechu. Je to síchta. Ještěže tady maj ty záchody. I nad mísou zní dudlajdááá...

Venku konečně vydechne. Ve vzduchu mlha a splín. V hlavě hukot.

Tu z protějšího chodníku zaslechne smích. V děravých teplákách a obnošených bundách dovádějí tam tři malí kluci přičmoudlí. Dva utíkají a před sebou tlačí nákupní vozík, ve kterém vezou nejmenšího. Ten se drží jako klíště, a řehťá se na celé kolo. Tři černé hlavy bez čepice poskakují po chodníku. Vozík kodrcá po dlaždicích - čím víc to skáče, tím víc oči září.

Babička se zastavila. Položila tašky s tanky a samopaly na zem, a dívala se za nimi. „Takový smích jsem dlouho neslyšela,“ pomyslela si. „Takový krásný, zvonivý smích jsem už dlouho neslyšela...“ /M

RYBÁŘ NA POUŠTI

– nová kniha Jana Rybáře,
vydalo nakl. Grantis

Jako by se narodil pro dobu Twitteru a instagranu. Jeho fejetony jsou kratičké, svěží a výmluvné. Jako by téměř devadesátiletý Jan Rybář nestárl, jen zúročoval dlouhý život, do něhož pozval lidi ze sídlišť, z fabrik, lidi od kumštu i ze zadních lavic v kostele s jejich bolestmi a starostmi.

Jeho glosy, fejetony a jiné kratší texty povětšinou vznikaly pro měsíčník Okénko a jiné regionální noviny. Reagují na aktuální události, období liturgického roku, nenápadná důležitá výročí. A reagují s nadhledem, mnohdy s vtipem a vždycy s vnitřní upřímností.

V jedné z glos Jan Rybář naznačuje, jak texty vznikají: Celý život čte. Myšlenky, které mu rezonují, si zapisuje nebo spíš pamatuje a nechává je zrát. A když se přiblíží čas uzávěrky, vynoří se. Možná. Snad. Tu tvůrčí nejistotu zná asi každý publicista. V tom textu nicméně autor pokračuje: „Duchovní život prohlubují pravdy víry a jejich objasňování. Duch svatý neuspává, ale provokuje a znepokojuje...“ A tady je jádro nadčasovosti Rybářových fejetonů. Je to jeho zaujetí pro lidi, pro pravdu, pro toho, komu uvěřil. Jádrem jeho teologie není spolehnutí se na Bo-

ha spravedlivého, který mu vynahradí všechny ty roky v kriminále a ústrky od estébáků. Varuje ostatně před pobožným soustředěním se na oběti. Jádrem jeho teologie je radost a vděčnost, že Bůh „bez nás nemůže být“. „Ježíšův Bůh nikoho nevyhání, ale hledá. U Boha (i u křesťanů) ustupuje spravedlnost lásce. Vždyť tohle chce Bůh i po nás – a sám by to nedělal?“

„Právě proto, že je odpovědný a miluje církev, musí mluvit. Právě proto, co všechno za ním je, je třeba i jeho provokativní myšlenky brát vážně,“ píše o Janu Rybářovi v úvodu Tomáš Petráček. „Málokdo dokáže v takovém věku zrát do větší plnosti Kristova zákona dokonalé svobody.“ Rybář totiž mluví i o vnitřní bídě mnohých celibátů, o zákonictví a nechuti ke změnám, o touze znovusezdaných po Kristu v eucharistii, o konejšivé atmosféře poutních míst, těžko předatelné mladé generaci... Ale především mluví o Boží touze po setkání s námi, o Poslední večeři, která stále trvá a k níž jsme i my zváni.

Je to paradox. Ač je Jan Rybář mnohdy kritický, přec jeho glosy probouzejí v čtenáři touhu poznat blíž toho, na něž upomínají všechny ty křížky v české krajině. Kéž by takových rybářů lidí bylo víc.

Josef Beránek

ZA KOMUNISMU JSEM SE CÍTIL JAKO DRUHOŘADÝ ČLOVĚK

Bohuslav Hanuš nikdy neskrýval, že je věřící. Mládí neměl jednoduché. Když mu byly tři roky, zemřel jeho otec, živil rodinu. A když mu bylo devět, popravili nacisté jeho nevlastního bratra Aloise. Bohuslav musel od malička pracovat a plnit si povinnosti. Svou fyzickou odolnost zocelil ještě cvičením v Sokole, což se mu pak v životě několikrát vyplatilo. Ke konci války viděl, jak městem procházejí transporty sovětských zajatců a pak i německá armáda, která ustupovala z pohraničí. Celý život pracoval jako nástrojař v Tesle Jablonné. S nadšením prožíval uvolňování tuhých politických poměrů na jaře 1968, o to větší šok ale zažil jednadvacátého srpna. Na protest proti okupaci vylezl na střechu fabriky, aby z jejího průčelí shodil rudou hvězdu. Nevěřil, že se dožije konce komunismu, proto listopad 1989 považuje za zázrak.

Bohuslav Hanuš se narodil v roce 1931 v Jablonném nad Orlicí a celý život zde žil. Maminka Marie (1898-1988) byla v domácnosti, otec Adolf Hanuš (1878-1935) dělal vrátného v továrně Isolit. Adolf přišel do Jablonného ze Zlačleře, kde pracoval pětadvacet let jako horník pod zemí, na pozvání svého syna Aloise. Ten měl v Jablonném zajištěnou slušnou existenci, pracoval jako zástupce ředitele v Isolitu, a tak sehnal svému otci v podniku místo vrátného.

Ve třech letech mu zemřel otec

Adolf měl z prvního manželství syna Aloise (1904-1941) a Adolfa. Když ovdověl, přestěhoval se do Jablonného, kde si v roce 1930 vzal za manželku Marii, rozenou Benešovou. V roce 1931 se jim narodil syn Bohuslav a o dva roky později Miroslav (1933-2015). Adolf Hanuš ještě stihl postavit v Jablonném rodinný dům. Zjara 1935 dostal chřipku, které 19. března podlehl.

Marii jeho smrt zdrtila. Zůstala sama s dvěma malými dětmi a sedmnácti tisíci dluhů na domě, o které se hlásili řemeslníci. Bohuslav Hanuš k tomu uvedl: „Maminka žila těžce. Dlouho plakala a chodila v černém. Říkala, že dokud žil otec, tak jsme se měli dobře. Stále něco šila na stroji, obšívala knoflíky a my s bratrem jsme museli pomáhat. Jen co vstala od stroje, museli jsme zasednout my a pokračovat v práci.“ Ruční výroba nitěných knoflíků byla na Podorlicku tradiční od počátku 20. století jako vítaný přivýdělek v zimním období. V roce 1924 založil v jablonném Antonín Šlesinger firmu na průmyslovou strojní výrobu knoflíků. A výroba nitěných knoflíků se tam zachovala dodnes.

Pamětník také vzpomínal na výrobu kartáčů, kterou si snažili doma přilepšit: „Maminka vzala vozík a jeli jsme do fabriky na kraji města pro materiál. Doma jsme museli každý den natáhnout drát do deseti kartáčů. Kluci na nás pískali, ať jdeme ven, ale nemohli jsme dřív, než jsme udělali práci a úkoly.“ Dalším zdrojem příjmů pro Marii Hanušovou byl pronájem jejich domu. Sama bydle-

la s dětmi v jedné místnosti v horním patře, další místnosti v horním patře a celé spodní patro pronajímali.

Alois Hanuš zemřel na popravisti

Nevlastní bratr byl aktivní v místním turistickém oddílu a v Sokole, kam přivedl i sedmiletého Bohuslava. Nejmladší žák organizace chodil s chutí cvičit dvakrát týdně a cvičil celý život. Díky tomu získal velkou fyzickou zdatnost, která se mu později mnohokrát hodila. Se začátkem války přišel zákaz Sokola a také výuka němčiny, kterou se Bohuslav učil s velkou nechtutí. Návist vůči Němcům přirozeně panovala všude kolem něj.

Šestáho září 1941 zatkl gestapo bratra Aloise: „Odvezli ho do Hradce, pak do Prahy a druhého října ho popravili. Maminka dostala od někoho nějaké německé noviny a tam ve sloupci popravených osob bylo jeho jméno – Alois Hannusch – německy to bylo psané.“

Odbojová činnost v Jablonném byla vedena několika skupinami. Alois Hanuš byl vedoucím I. skupiny, která byla napojena na pražskou ilegální organizaci komunistické strany „Hanzlík“. Dalšími členy byli Antonín Pfeifer, Jan Hubálek, František Petřík a Vlasta, Marie a Anna Černohousovy. Jejich činnost spočívala hlavně v rozmnožování a rozšiřování ilegálních protifašistických tiskovin a shánění peněz na práci strany, které pravidelně předávali pražskému vedení. Skupina se rozpadla 6. září 1941, kdy gestapo zatkl Hanuše a postupně i další členy. Aloise Hanuše popravili v Praze-Ruzyni 2. října 1941, Pfeifera, Petříka, Vlastu a Marii Černohousovy odvěkli do koncentračních táborů. Na Hanušovu počest v Jablonném pojmenovali jednu z městských ulic.

Konec války v Jablonném nad Orlicí

Pamětník vyprávěl, že 12. února 1945 procházel městem konvoj sovětských zajatců: „Byli ve zuboženém stavu. Byla zima, sníh, břečka. Někteří měli na nohách jen ovázané pytle. Z obou stran je hlídali Němci s puškami. Jabloňáci dostali hlášky a nanosili na náměstí stoly, a na ně jídlo. Jednoho zajatce tam Němec zastřelil, tak je na náměstí tabulka na jeho památku.“

Bohuslav také 5. května 1945 poslouchal se svou babičkou v Mistrovicích rádio, kde hlásili, že v Praze vypuklo povstání a svolávali četnictvo a policii na pomoc. Na tento den vzpomínal: „Utíkal jsem hned domů, a když jsem procházel kolonií, slyšel jsem střelbu. To byla sobota. Pak jsem šel na náměstí. Od Suchého Vrchu jezdila německá auta a naši lidé je odzbrojovali. Stál jsem u tehdejší pošty. Němci museli odevzdat zbraně, které se skládaly do sklepa tehdejší spořitelny. V neděli se ale všechno obrátilo.“

Šestáho května došlo k ozbrojenému incidentu po předchozím odzbrojení německé jednotky, která přijížděla od Červené Vody a žádala nerušený průjezd městem. Velitel partyzánské jednotky, poručík Hýbl-Brodec-

ký jim vyhověl pod podmínkou, že složí zbraně. Německá jednotka podmínku splnila, ale zároveň se do města dostal německý parlamentář, který požadoval bezpodmínečnou kapitulaci a vrácení odebraných zbraní. Po neúspěšném jednání město přepadla skupina obrněných transportérů obsazených příslušníky SS. V této přestřelce zahynuli tři místní odbojáři. Partyzánské čety se stáhly do okolních lesů. Velitel německé jednotky město obsadil, členy revolučního národního výboru podrobil tvrdému výslechu, přičemž

oznámil své rozhodnutí dát zastřelit určitý počet mužů a město vypálit. Později však od svého úmyslu upustil.

Během dvou dnů projelo městem několik německých jednotek v počtu 60.000 mužů. Pamětník na květnové dny ve městě vzpomínal: „Mezi sedmým a osmým květnem byla naše ulice plná aut a techniky, kterou tam Němci zanechali při ústupu. Osmého května už byli všichni Němci pryč a od devátého května brzy ráno tudy po čtyři dny jezdili Rusové s koňmi a vozatajstvem. Šel jsem dolů k železničnímu přejezdu. Na chodníku u nádraží leželo sedm mrtvých Němců.“

Všichni soudruzi nosili rádiovky

Po válce byl v Jablonném založen skaut, kam se Bohuslav s bratrem Miroslavem hned přihlásili. Scházeli se v maličké klubovničce, zažili jeden skautský tábor. V roce 1946 vyšel ze školy a na nábor odešel do Varnsdorfu, do učení na pleťáře punčoch. Bohuslav se tam pátého března 1947 zúčastnil Varnsdorfské stávk. Tehdy přišlo kolem deseti tisíc lidí demonstrovat proti navrácení továrny původnímu majiteli. Pamětník k tomu uvedl: „Komunisti nahlnali na náměstí mládež z internátů. Promluvil tam ministr informací Václav Kopecký. Měla se tam nějakému podnikateli vracet firma, tak se tam demonstrovalo, aby se mu nic nevracelo.“

V roce 1949 se Bohuslav vrátil zpět do Jablonného a nastoupil do Tesly, kde se vyučil nástrojařem a pracoval tam až do důchodu, kam odešel v roce 1991. „V Tesle všichni soudruzi nosili rádiovky, aby byl patrný dělnický původ, žádné klobouky! Když jsem - já od ponku - přišel do kanceláře, měl jsem pocit druhořadého člověka. Někteří lidé se ke mně stavěli zády a dávali najevo svoji nadřazenost. Na věřící se koukalo skrz prsty, ale my jsme do kostela nikdy nepřestali chodit.

Za války se lidé báli mluvit, protože nevěděli, jestli je neposlouchá nějaký práškač, a to se po únoru 1948 vrátilo zpátky. Baval jsem se jen s kamarády, se kterými jsme si věřili.“ V rádiu se dalo věřit jen časovému signálu a počasí, dodal pamětník k tíživé době politických procesů padesátých let a následně normalizace. Uvedl příklad: „Celou komunistickou éru jsem poslouchal Hlas Ameriky. 25. června 1950 jsem si ho pustil a tam hlásili, že ve čtyři hodiny ráno přepadla Severní Korea Jižní Koreu. Pak jsem si pustil náš rozhlas, kde říkali, že Jižní Korea přepadla Severní Koreu.“ Bohuslav Hanuš také uvedl, že kolem roku 1970 přispěl esejí do soutěže, kterou vyhlásilo britské rádio BBC esejí na téma znalostí o Velké Británii. V rádiu pak po čase slyšel zprávu, že byl mezi 264 účastníky soutěže z Československa.

Sokolská zdatnost se mu několikrát vyplatila

V letech 1952-1954 byl Bohuslav Hanuš na vojně v Bratislavě. Na den nástupu vzpomínal: „Všechno bylo tajné, vůbec jsem nevěděl, kam jedeme. Ale já se na to připravil. Schoval jsem si korespondenční lístek s mamčinou adresou, a když jsme byli v Bratislavě, tak jsem na nádraží rychle hodil lístek do schránky. Tak se maminka dozvěděla, kde jsem.“

Bohuslav prožil tvrdý vojenský výcvik, který ale dobře snášel, protože byl zdatný ze Sokolského cvičení na náraď. „První rok vojny byl tvrdý, ale druhý už to šlo. Dostal jsem se poddůstojnické školy. Náš velitel byl gymnasta, chodili jsme cvičit, pořádali závody v tělocviku. Na plukovních závodech nás bylo deset družstev po deseti vojácích a naše družstvo vyhrálo celé závody. Za odměnu nás velitel poslal na tři dny domů.“ Pamětník připomněl také závody ve šplhu na sedmimetřovém laně: „Věššina kluků po dvou metrech spadla. Já vyšplhal ve vysokých jezdeckých botách ze sedu až nahoru. Na té vojně se poznalo, kdo chodil do Sokola.“

Víru nikdy neskrývali

V roce 1959 se poznal s Anežkou Stejskalovou, narozenou v roce 1941, kterou si o rok později vzal za manželku. V letech 1962, 1964 a 1976 se jim narodily tři děti. Žili v domě, který postavil Bohuslavův otec, ale i tak museli žít skromně. Rodina byla věřící a nikdy to neskrývala, jak uvedl pamětník: „Když šly děti do školy, pozval si mě do školy ředitel a žádal mě, abych neposílal dceru na náboženství. Já mu řekl, že naše ústava to umožňuje a děti chodily na náboženství dál.“ Bohuslav Hanuš uvedl, že kamarád z práce ho několikrát upozornil, že je sledovaný. Nepátral po tom dál, ale byl opatrný. Snažil se ničeho nezúčastňovat, žil prací a rodinou. „Pro nás byla stěžejní víra. Nebál jsem se chodit do kostela a nikdo mně to nevytýkal - ani v práci. Měl jsem svoji práci u ponku, takže jsem tím netrpěl. V kanceláři by to asi bylo horší.“

Hned po vojně Bohuslav začal cvičit děti. Nebyl to už sice Sokol, ale jemu to nevadilo – důležité bylo, že se cvičí. Spolu s druhým cvičitelem měli kolem pětadvaceti dětí. U této nenápadné, nezištné činnosti vydržel celých šestadvacet let. A dokonce se mu to vyplatilo, jak uvedl: „Potřebovali jsme dát do školky posledního syna, a tehdy to nebylo jednoduché. Rodič musel prokázat, že je loajální k režimu, a podle toho rozhodla závodní rada KSČ. Žádal jsem závodní výbor, jestli by nám vzali Přemka do školky, a oni mně to odmítli. Pak jsem se dozvěděl, že tam přišla předsedkyně KSČ a řekla jim: ‚Vždyť ten Hanuš nám cvičí děti!‘ Takže ta komunistka mi pomohla, že jsme mohli dát syna do školky.“

Shodil rudou hvězdu z průčelí fabriky

V roce 1968 si Bohuslav Hanuš zapsal do svého deníku, že tento rok byl nejkrásnějším v jeho životě. „Cokoliv jsem si myslel, mohl jsem říct nahlas. Vycházel svobodný tisk, nebyla cenzura. Panovalo viditelné, hmatatelné nadšení. Všechno jsme to s kluky v nástrojárně sledovali. Když sem pak jednadvacátého srpna vpadli Sověti, byla to pro nás hrůza. Ráno šel proti mně do práce nějaký komunist, který řekl: ‚Konečně jsou tady!‘“

Na průčelí Tesly Jablonné trůnila velká rudá hvězda, kterou se Bohuslav rozhodl druhý den na protest proti okupaci shodit: „Vylezli jsme s kamarádem na střechu, uvázali lano a shodili hvězdu dolů před vrátnici. Kupudivu se nic nestalo.“ Pak už jen pozoroval, jak byli lidé rychle přinuceni přizpůsobit se normalizačním poměrům. V Tesle jim ředitel vyhrožoval, že kdo bude mluvit jinak, než se sluší a patří, špatně dopadne.

Protože se Bohuslava Hanuše citelně dotýkala každá nesvoboda a pronásledování církve, listopadový převrat roku 1989 považoval za zázrak: „Říkal jsem si, že není možné, abych se dožil konce komunismu. A ono to přišlo! Nesmírně si toho vážím,“ uzavřel své vyprávění pamětník, který v roce 2020 žil se svou manželkou v Jablonném nad Orlicí.

/M,

www.pametnaroda.cz

JSEM OPATRNÝ OPTIMISTA

Kniha rozhovoru Jeffrey Goldberga s bývalým prezidentem Barackem Obamou o největších hrozbách, kterým čelí demokracie
Ukázka:

Začneme vaší knihou. Co jste o svém prezidentství nevěděl, dokud jste ji nezačal psát?

Musím říct, že když jsem knihu dopsal a podíval jsem se zpět na začátek, zjistil jsem, že můj pohled na působení v úřadu zůstal překvapivě konzistentní. ...

To vám během působení v úřadu nebylo jasné?

V tu dobu jsme se měli na práci jiné věci a soustředili jsme se na ně. A také si myslím, že jsem si až příliš vštípil přesvědčení, že

prezidenti si smějí stěžovat pouze v soukromí, ale nikdy ne na veřejnosti.

...

Dokážete si fenomén Donalda Trumpa vysvětlit způsobem, který vás zároveň nenutí zlomit hůl nad jeho voliči?

Řeknu tolik: Nepřekvapuje mě, že se v našem politickém životě uchytí někdo jako Donald Trump. Představuje stejnou měrou symptom i katalyzátor. Čekal jsem ale, že když už budeme mít v této zemi pravicového populistu, bude to někdo přitažlivější.

Nikoli poloviční dítě?

Ano. Vzpomeňme na dřívější populisty, postavy jako Huey Long. Ten nepatřil k pravici, byl to klasický populist pevně zakořeněný mezi lidmi. Znal život lidí, jejichž jménem vystupoval, skutečně jim hluboce rozuměl. Vlastně bych nečekal, že si pozornost a podporu obyčejných lidí získá někdo, kdo jimi úplně opovrhne.

Také mě překvapuje, a to není moje originální myšlenka, když si vzpomenu na klasické mužské hrdiny v americké kultuře, v níž jsme vy i já vyrůstali: postavy jako John Wayne, Gary Cooper, Jimmy Stewart, Clint Eastwood. Představovali určitý typ. Tohle rád zdůrazňuji, jsem možná Afroameričan, to však znamená, že jsem Afričan i Američan. Že je to moje součást. A typ maskuli-

nity, s níž jsem vyrůstal, odkazuje zpět ke třicátým a čtyřicátým letům nebo ještě dál. Jeho součástí je, že muž drží slovo, že nese odpovědnost, že si nestěžuje, že to není zákeřný spratek, naopak, že slabší proti šikaně takových spratků brání. A tak jsem si myslel, že i když jste třeba někdo, komu leze na nervy politická korektnost dnešní levice a kdo si přeje, aby chlapi byli zase chlapi, a má plně zuby věčných stížností na patriarchát, že vaším vzorem nebude nařikající, prolhaná postava neschopná nést jakoukoli odpovědnost.

Myslím, že to ukazuje na sílu televize v naší kultuře. To mi často uniká, protože se na televizi zase tak moc nedívám. Rozhodně ne na reality show. A někdy mi tak uniknou věci, které jsou důležité. Něco se prostě změnilo. A já pořád cítím obdiv k velké části tradičních hodnot, jež se někdy popisují jako maskulinní. Které se týkají velké (válečné – pozn. překl.) generace a zahrnují schopnost se obětovat.

Jeden můj kolega tvrdí, že ve skutečnosti patříte mezi konzervativce odmítající Trumpa.

Chápu. Obdivuji určitý smysl pro poctivost, upřímnost, odpovědnost, domácí hodnoty. To je moje kansaské já. V mém životě to představovala babička. A pak Američané, které oslavujeme v Normandii, včetně mého strýce Charlieho, jenž patřil k jednotkám osvobozujícím Buchenwald. To byli chlapi, kteří byli schopni se obětovat pro druhé, přestože měli své limity, měli emoce omezené naučenou představou o tom, co smějí či nesmějí jako muži cítit. A nikdy se nechvástali a rozhodně by nikdy z podvādění nebo zneužívání druhých nedělali svou ctnost. Takže, abych odpovéděl na vaši otázku, nepřekvapuje mě, že na trhu bylo místo pro populismus, nejen ve Spojených státech, ale na celém světě.

Ale překvapuje vás, v jaké podobě se populismus zjevil.

Ano, a to odkazuje k části popkultury, která mi unikla. Je to vlastně zajímavé, teď se píše o tom, že Trump získal ve volbách podporu většího počtu černošských mužů, a občas o nějakém rapperovi, který se postavil na jeho stranu. Musím sám sobě připomínat, že když rap posloucháte, je to celé o absurdně drahém oblečení, o ženách, o penězích. Spousta klipů používá jako měřítko úspěchu stejné věci jako Donald Trump. Všechno je pozlacené. A to všechno se vtírá a prosakuje do širší kultury.

Bavili jsme se s Michelle o tom, že i když jsme oba vyrůstali na úplně odlišných místech, oba jsme zároveň byli ve smyslu příjmů hodně dělnická třída, nižší střední třída, a že jsme nebyli vystaveni každodennímu pocitu, že když nemáte určité věci, za nic nestojíte. V Americe vždy existoval kastovní systém, nejen rasový, ale i ekonomický, v době, v níž jsem vyrůstal, to ale nebylo tak všudypřítomné. Potom se však začnete dívat na *Lifestyles of the Rich and Famous* a začnete mít pocit, že buď to všechno máte, nebo jste lůzr. A Donald Trump tenthle kulturní směr ztělesňuje a ten směr dnes hluboce propustuje americkou kulturou.

Před chvílí jste zmínil, že jsem nějakým způsobem antitumpovský konzervativce. To není úplně pravda, zároveň ale pravda je, že díky své povaze straním jistým formám konzervatismu v tom smyslu, že nejsem jenom materialistou. Nevěřím, že všechno determinuje ekonomika. Je důležitá, ale já věřím, že jsou i jiné věci než peníze, příjem, nákupy. Mluvím o náboženské kritice moderní společnosti, o tom, že jsme ztratili smysl pro pospolitost.

A v tom spočívá můj optimismus. To mi dává naději, že je možné se brát za společnou věc spolu s jistým typem konzervativců nebo evangelikálů, kteří ve své podstatě touží obnovit pocit smyslu, účelu, spirituality... lidmi, již věří pojímům jako správa společných věcí. Takoví lidé mohou najít společnou řeč s lidmi na levici, kteří mají podobné nematerialistické instinkty, ale nevyjadřují je prizmatem náboženství.

Jasněji je to vidět na mladší generaci, na generaci mých dcer Malii a Saschi. Častěji

se snaží formulovat, co od života vlastně očekávají. Zdá se, že mají mnohem menší potřebu prorazit k určitému datu na Wall Street. Nezdá se, že by samy sebe příliš definovaly právě tímhle způsobem. To mi dodává více optimismu.

Pokud jde o styl vašeho psaní, nemohu se vyhnout otázce, jak obrovskou měrou zasazujete věci do kontextu, a především jak silně kontextualizujete své oponenty. Kniha tak působí jako svorník mezi vzdálenou politickou minulostí a přítomností. Svě postoje líčíte většinou zdrženlivě. Všechno zasazujete do kontextu, včetně postojů svých nepřátel, vlastně o nich píšete lépe, než jak mluví Trump o svých přátelích. Je to součást vaší povahy, nebo spíše snaha znít „prezidentsky“? Mám na mysli třeba scénu, kdy během inaugurace jedete v autě s prezidentem Bushem a vám je ho líto.

Není pochyb o tom, že jedním z motivů knihy je moje snaha zůstat tím, kým jsem. Neztratit duši, udržet si smysl pro dobro a zlo, neztratit svůj charakter a zároveň se pohybovat v nejvyšších patrech politiky.

Tedy otázka, jak může kterýkoli prezident zůstat člověkem, když vezmeme v úvahu absurdní povahu prezidentské funkce.

Pořád zůstává otec, přítel, manžel. První část knihy se jmenuje Sázka. Uzavírám v ní sázku nejdříve o povaze Ameriky a síle demokracie, o víře, že je možné, aby velká, různorodá, svárlivá, multirasová a multietnická země dokázala prohlubovat pocit sounáležitosti a dávala tak příklad světu. A druhou sázkou je otázka, zda se toho dokáží účastnit, aniž by mě to úplně zkazilo. A tak je kniha plná nevyhnutelných rozhodnutí a kompromisů, které musím dělat.

Nemyslel jsem si, že se vzorem někoho, kdo chce, aby chlapi zůstali chlapi, stane naříkající a prolhaná postava neschopná nést odpovědnost.

Začíná to už vaší první kampaní...

Začíná to mou první kampaní, kdy se musím rozhodnout, jestli mám zničit kandidaturu někoho, kdo nedodržel slovo, které mi dal, ale zároveň nemá dost podpisů k tomu, aby mohl kandidovat. Je to otázka dostupnosti demokracie. Podpisy slouží lidem etablovaným v politice, aby je obrnily před lidmi přicházejícími zvenčí. Co si o tom tedy vlastně myslím? A podobná dilemata prostupují celou knihou, až do konce mého prezidentství.

Část tvoří chvíle, kdy se rozhodnu být vel-

korysý, kdy o lidech předpokládám to nejlepší, nikoli proto, že jsem naivní, ale protože jsem se vědomě rozhodl takovým způsobem ve světě fungovat, protože si myslím, že kdyby na takovém principu fungovalo více lidí, svět by byl lepší. Někdy to nezvládnou a zklamou sám sebe, ale myslím si, že je aspoň důležité být ukotven v nějakých etických a morálních principech, v základní lidské slušnosti.

V průběhu mého prezidentství lidé často nechápali, jak vlastně funguje moc. Mysleli

si, že příkrost a schopnost být hodně nepřijemný nějak povede rychleji k cíli. A pamatuji si na chvíle, kdy začínali být frustrováni i moji vlastní voliči, aspoň ti z řad inteligence. Stavěli mě do kontrastu s Lyndonem Johnsonem, říkali: „I když to byl grázl, dokázal prosadit zákon o volebních právech“ a tak podobně. „A tak se musíš, Obamo, chovat i ty, jsi zbytečně slušný.“

Pan profesor z právnické fakulty...

Tak nějak. Soukromě, nikoli na veřejnosti, jsem pak lidem připomínal, že Lyndon Johnson měl k prosazení svých plánů potřebný počet hlasů. Že je to takhle jednoduché. Franklin Delano Roosevelt prosadil svou, protože měl potřebné hlasy. A pravda je taková, že většinou, ať si o přesvědčování a přemlouvání myslíme cokoli, nakonec všechno skončí u otázky: Máš dost hlasů? ...

Když se podíváte na to, jakým způsobem jsme prosadili zákon o dostupné péči (*reformu zdravotnictví – pozn. překl.*), nejen v Senátu, ale potom také ve spolupráci s Nancy Pelosi ve Sněmovně reprezentantů, kde se kongresmani domnívali, že senátní návrh není dost progresivní, zjistíte, že jsme si zastupitele zpracovat dokázali. A ani jednou jsem nemusel někoho chytat ve výtahu za klopy nebo se při přesvědčování uchýlit k nějakým špinavým trikům.

A ukazuje se, že když jsem neuspěl, padá to na vrub faktorům, které jsme už zmiňovali,

především existenci filibusteru v Senátu, což znamená, že ke všemu potřebujete šedesát hlasů. To platilo od mého prvního měsíce ve funkci. Panovala obrovská a naprosto zjevná ekonomická krize, a tak jsme byli schopni z republikánů vymáknout pár hlasů k prosazení záchranného balíku. A jednoho z těchto republikánů, Arlena Spectera, pak ze strany vyštípali jenom proto, že hlasoval pro krizová opatření, o nichž teď víme, že nepředstavují pro republikány ideologický problém. Oni sami teď právě odhlasovali pro svého

republikánského prezidenta záchranný balík ve výši dvou bilionů dolarů.

Republikáni tak teď 21. ledna znovu objeví svůj zájem o americký deficit.

Zcela nepochybně. Jak jsem napsal ve své knize, když se dívám zpět, ani jednou nemám pocit, že jsem se choval zbytečně slušně.

Respekt 48/2020

Pokračování v lednovém Okénku.

K PŘÍPRAVĚ NA BOHOSLUŽBY O NEDĚLÍCH A SVÁTCÍCH

neděle 6.12.	2. adventní
Iz 40,1-5.9-11	Ž 85
2 P 3,8-14	Mk 1,1-8
neděle 13.12.	3. adventní
Iz 61,1-2a.10.11	Lk 1,46n
1 Sol 5,16-24	J 1,6-8. 19-28
neděle 20.12.	4. adventní
2 Sam 7,1-5. 8b-16	Ž 89
Ř 16,25-27	Lk 1,26-38
Slavnost Narození Páně 25. 12.	
Iz 62,11-12	Ž 97
Tit 3,4-7	J 1,1-18
26.12.	Svátek sv. Štěpána
Sk 6,8-10 ; 7,54-64	
Ž 31	Mt 10,17-22
neděle 27.12.	Svátek Svaté Rodiny
Sir 3,3-17a	Ž 128
Kol 3,12-21	Lk 2,22-40
pondělí 1. ledna Slavnost Ježíšovy Matky	
Nm 6,22-27	Ž 67
Gal 4,4-7	Lk 2,16-21
neděle 3. ledna Slavnost Zjevení Páně	
Iz 60,1-6	Ž 72
Ef 3,2-6	Mt 2,1-12
neděle 10.1.	Svátek Křtu Páně
Iz 42,1-4.6-7	Ž 29
Sk 10,34-38	Mk 1,6b-11

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Václavské náměstí 57, 561 51 Letohrad, tel. 465 620 357 • Redakce: Václav Vacek, Iva Marková, jazyková úprava Jana Kalousková • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz • uzávěrka je 20. každého měsíce
Rejstříkové č. MK ČR E 12797 • Sazba: BarBar Design, Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741